

Forskergruppe i naturressursrett

Årsrapport 2011

I. Innledning

Forskergruppe i naturressursrett fortsatte i 2011 virksomheten med mange aktiviteter, de fleste med tilknytning til de eksternt finansierte prosjektene.

Forskergruppene på fakultetet ble i 2010 evaluert av et internasjonalt panel, og gruppen fikk en positiv vurdering, med anbefaling om videreføring. I desember 2011 vedtok dekanatet å videreføre gruppen for 5 nye år.

II. Prosjekter

1. Klimaprojektene.

1.1. Prosjektet *“Meeting the climate challenge: New legal instruments and issues in national and international energy and climate law”* er finansiert av Forskningsrådet (RENERGI/NORKLIMA--programmet) over 4 år med delfinansiering fra SFT/Klif og Enova. Prosjektet startet i september 2006.

PhD-stipendiat *Catherine Banet*, tiltrådte september 2006. Hun leverte i september 2011 sin avhandling *“Tradable green certificates schemes under EU law. The influence of EU law on national support schemes for renewable electricity generation”* til bedømmelse. Avhandlingen ble i februar 2012 godkjent til forsvar.

Dr. juris *Christina Voigt* startet i post doc.-stilling 1. januar 2008. Hennes hovedprosjekt har vært *‘Safeguarding the Environmental Integrity of the Global Carbon Market’*. Etter permisjon fra 15. september 2009 til 31. desember 2010 for å arbeide i Miljøverndepartementet med klima- og skogs spørsmål og de internasjonale klimaforhandlingene, fullførte hun post doc-prosjektet 15.april 2011. Hun tiltrådte da fast stilling som førsteamanuensis ved Institutt for offentlig rett.

Dette prosjektet er nå fullført, og sluttrapport ble sendt inn til NORKLIMA-programmet i Forskningsrådet i januar 2012.

Fra rapporten kan blant annet følgende siteres:

”Prosjektets hovedmål var beskrevet slik i prosjektsøknaden:

“The principal objective of the project is to build a robust research group in the dynamic and intersecting fields of national and international energy and climate law. The group shall follow closely, and contribute to, the further development of climate and energy law, and collaborate broadly with national actors and recognized international partners and networks. As a national focal point, it will serve public authorities and industry, and offer advanced and updated teaching to law students.

The subgoals are

- to describe and analyse some legal issues that arise in developing and linking measures and markets for "green energy", energy efficiency, and reducing GHG emissions,
- to analyse the environmental integrity of the Clean Development Mechanism, with a view to its post-Kyoto potential.”

Ved prosjektets avslutning må det kunne konstateres at prosjektets både overordnede og mer spesifikke mål er blitt oppfylt.

Det viktigste er at den klimarettlige forskningen har utviklet seg betydelig gjennom prosjektets levetid, og det er lagt et godt grunnlag for videre utvikling av dette fagfeltet. Naturressursgruppen har selv avholdt flere seminarer og faglige møter om temaet, har bidratt på en rekke arrangementer i inn- og utland om klimarettlige spørsmål og utviklet et bredt kontaktnett. Christina Voigt og Catherine Banet har begge vært meget aktive og utadvendte forskere. De har knyttet en rekke internasjonale og nasjonale kontakter og samarbeidet med forskere i andre land, slik at prosjektets internasjonale nettverk er blitt langt videre enn de som var formelle samarbeidspartnere fra starten. Banet hadde et lengre studieopphold ved energirettsmiljøet ved Berkeley, California. Begge har stadig blitt invitert til å forelese på internasjonale konferanser, som bidragsyter til tidsskrifter, medforfatter i bokprosjekter m.v.

Det er i prosjektet i alt innrapportert 20 bokkapitler, 29 tidsskriftartikler og 61 foredrag til og med 2010. I tillegg kommer ett bokkapittel og 7 foredrag i 2011. De aller fleste publikasjoner er på internasjonale forlag og i internasjonale tidsskrifter.

.....

På Juridisk fakultet i Oslo har klimarett kommet inn i undervisningen innenfor både internasjonal og nasjonal miljørett, og temaet behandles i nye lærebøker. I 2011 ble det dessuten opprettet et eget masterkurs i ”International Climate Change and Energy Law” med Bugge og Voigt som ansvarlige faglærere.”

1.2 Prosjektet *“Adapting to climate change through land use planning and nature management: Obligations, rights, and risks”* startet i 2009 og er finansiert med kr. 4,4 mill over Norges forskningsråds program NORKLIMA.

Eivind Junker tiltrådte stipendiatstillingen i prosjektet i juni 2010. Hans tema er *“Klimatilpasning i arealplanlegging etter plan- og bygningsloven”*. Midtveisevaluering ble vellykket gjennomført i desember 2011.

Et heldagsseminar "*Legal implication of climate change adaptation in land use planning*" ble holdt 14. oktober med 25 deltagere, inkludert internasjonale partnere i prosjektet og andre eksterne.

Den første masteroppgaven i prosjektet ble levert i april 2011 av *Ingeborg Stene* med tittelen: "*Marin ressursforvaltning i et klimaperspektiv – med særlig vekt på vern av marine områder som virkemiddel for klimatilpasning*". Oppgaven ble publisert i IORs skriftserie nr. 5/2011.

Ny vit.ass., *Øystein Block*, ble ansatt i prosjektet etter sommeren. Han skriver oppgave om rettslige spørsmål knyttet til erstatningsoppgjør etter naturskadeloven.

1.3 CO₂-håndteringsprosjektet (BIG CO₂)

Et delprosjekt tilknyttet Klimaprojektet gjelder *rettslige spørsmål ved karbonlagring/CO₂-håndtering* som har vært finansiert av det tverrfaglige prosjektet BIG CO₂ som ledes av SINTEF og i samarbeid med CICERO.

André Lamark Ueland ble ansatt som den fjerde og siste vit.ass. på prosjektet fra og med høstsemesteret 2010. Han leverte sin masteroppgave "*Offshore rørtransport av CO₂ fra kontinentet til lagringssted på norsk sokkel*" i juni 2011. Oppgaven utgis i MarLus nr. 405.

Gruppen var bidragsyter til et britisk forskningsprosjektet om nasjonal gjennomføring av EUs CO₂-lagringsdirektiv og til den tilhørende konferansen "*Implementing the EU CO₂ Storage Directive: Challenges and Opportunities*" som ble holdt 7. november i London. Prosjektet og konferansen var ledet av Carbon Capture Legal Programme ved University College London (professor Richard Macrory). Den norske rapporten i prosjektet ble utarbeidet av André Lamark Ueland og Hans Chr. Bugge, som også deltok på konferansen.

Med dette er også prosjektet BIG CO₂ avsluttet.

1.4 Diverse

Gruppen representerer fakultetet i styringsgruppen og faggruppen i det tverrfakultære forskningsprogrammet "*Miljøendringer og bærekraftig energi*" MILEN ved Universitetet i Oslo.

I 2011 ble vi med som "underleverandør" til et nytt Forskningscenter for miljøvennlig energi (FME), "Oslo Center for Research on Environmentally friendly Energy – CREE") under ledelse av Frisch-senteret. Virksomheten startet i september.

1.-2. april var gruppen v/leder vertskap for møte i Avosetta-gruppen som består av én professor i miljørett fra hvert europeisk land. Temaet var rettslige spørsmål knyttet til utviklingen av fornybar energi i Europa: *"Legal issues related to the promotion and regulation of renewable energy"*. Hans Chr. Bugge og Christina Voigt utarbeidet grunnlagsrapporten til møtet basert på nasjonale rapporter, og Catherine Banet bidro med et foredrag om grønne sertifikater.

2. Utmarksprosjektet.

Prosjektet *"Utmarksrettigheter og samfunnsendring. Rettigheter, organisering og regulering i norsk utmark i møte med næringsendringer og miljøproblemer"* er finansiert fra to programmer i Norges forskningsråd, JUSISP og AREAL, for 4 år fra og med 2007. JUSISP-delen ble formelt avsluttet i 2011 med rapport til Forskningsrådet som bl.a. ble nærmere omtalt i Forskningsrådets rapport *"Et krafttak for juridisk forskning. Prosjektkatalog – resultater pr. september 2010"*, og også trukket fram på Forskning.no og UiOs forskningside.

To PhD-stipendiater ble tilsatt sommeren 2007: *Katrine Broch Hauge* med prosjektet *"Småkraftverk, ein studie i samarbeidstiltak i utmark"* og *Nikolai Kristoffersen Winge* med prosjektet *"Kampen om arealene"*. Hauge hadde foreldrepermisjon i deler av 2010 og 2011 og Winge i deler av 2010. Dette medførte en viss utsettelse av prosjektet, men avhandlingene går mot fullføring i 2012.

Vit.ass. *Malin Fosse* leverte sin oppgave *"Miljøhensyn ved lokalitetsklarering av akvakulturanlegg"* i januar, som ble publisert i IORs Skriftserie nr. 4/2011.

Med finansiering fra Det norske beiteprosjektet ble *Heidi Anita Skjærvik* ansatt som vit.ass fra og med høstsemesteret. Hun skriver masteroppgave om *"Gjerder i beiteområder"*.

Gruppen deltar i det tverrfaglige prosjektet *"Grønt partnerskap i norsk natur- og kulturminnevern"* (Conservation Covenants in Norway (CoCoviN)) som tar for seg erfaringer med ordningen for frivillig vern av kulturlandskap i landbruket. Prosjektet er finansiert av Forskningsrådet og ledes av Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Kirsti Strøm Bull utga boken *"Kystfisket i Finnmark – en rettshistorie"*.

Selv om hennes prosjekt har vært uavhengig av Naturressursgruppen, kan det nevnes at stipendiat *Marianne Reusch* leverte inn sin avhandling "*Allemannsretten. Friluftslivets rettsgrunnlag*". Avhandlingen ble godkjent og disputasen avholdt i januar 2012.

Det kan også nevnes at stipendiat på UMB, *Karin Eg Taraldrud*, som er tilknyttet gruppen, i mars forsvarte sin doktoravhandling "*Skjærgårdsparker – rettslige spørsmål ved tilblivelsen*".

3. Erstatningsspørsmål i tilknytning til veianlegg/ekspropriasjonsrett

Statens vegvesen finansierer årlig en vit.ass.-stilling for studier av erstatningsspørsmål knyttet til veiplanlegging og -utbygging, og det holdes regelmessig et seminar i Vegdirektoratet om slike spørsmål med bl.a. presentasjon av vit.ass.-oppgavene.

En ny vit.ass. ble ansatt på dette prosjektet etter sommeren: *Anna Føllesdal*. Hun skriver om salgsverdi prinsippet i ekspropriasjonsloven § 5.

4. "Consistency in Environmental Law" (Miljø 2015).

Prosjektet "*Consistency in Environmental Law*" er finansiert over fire år fra 2008 av programmet Miljø 2015 i Norges forskningsråd.

Den første PhD-stipendiaten, *Froukje Maria Platjouw*, tiltrådte sommeren 2008. Hennes prosjekt har (foreløpig) tittel "*Environmental Law and the Ecosystem Approach. Consistency in the Regulation of Value Judgments on Ecological Systems*". Hun var tilbake i august etter foreldrepermisjon. Hennes midtveisevaluering ble vellykket gjennomført i januar 2012.

Den andre PhD-stipendiaten, *Ingrid Wang Andersen*, tiltrådte i august 2009. Hennes prosjekt gjelder *norsk gjennomføring av EFs rammedirektiv for vannforvaltning*. Også hennes midtveisevaluering ble vellykket gjennomført, i september 2011.

Masteroppgaven til den første vitenskapelige assistenten i prosjektet, *Cathrine Aulie*, "*Vern av naturmangfold i EU og Norge. En sammenligning med vekt på myndigheters plikter og ansvar etter EUs naturverndirektiver og naturmangfoldloven*", ble publisert i IORs skriftserie nr. 3/2011 og omtalt spesielt i årsrapporten fra Miljø 2015-programmet.

En ny vit.ass., *Ole Christoffer Ellingsen* leverte sin oppgave i juni. Han skrev om „*Privates krav på håndheving av offentligrettslige forurensningsnormer*“. Oppgaven er under publisering i IORs skriftserie.

Ny vit.ass.-stilling ble utlyst i desember for tiltredelse i 2012. *Constance Straume Haugland* fikk stillingen og begynte i januar. Hun vil skrive om verdsetting og vern av hensynet til fremtidige generasjoner.

Et heldagsseminar om prosjektets tema ble avholdt 31. mars med utenlandske deltagere: Professorene *Jonas Ebbesson*, Stockholms Universitet, *Gerd Winter*, Universitetet i Bremen og *Richard Macrory*, University College London.

Gruppen er med i det tverrfaglige prosjektet "*Water Pollution Abatement in a System of Multi-level Governance: A study of Norway's implementation of EUs Water Framework Directive*" (WAPABAT). Prosjektet er finansiert av Forskningsrådet og ledes av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR).

5. Nytt prosjekt: Produsenters og importører ansvar for produkters miljøegenskaper.

Prosjektet "*Preventing environmental effects of products through producer responsibility*" startet høsten 2011. Det har en bevilgning fra Forskningsrådet på 3,675 mill. og har internasjonale partnere fra universitetene i Lund, Bremen, Groningen og Saint Louis (Bryssel). Stipendiatstillingen ble utlyst internasjonalt og *Eléonore Maitre* fra Sveits fikk stillingen. Hun startet i februar 2012, har kontor plass på IOR og Endre Stavang som veileder.

Oppstart-workshop med de norske og internasjonale partnerne ble avholdt 27.-28. oktober.

6. Prosjektet Implementing REDD in Tanzania (PITRO).

Dette er et samarbeidprosjekt med det juridiske fakultet ved University of Dar-es-Salam (UDSL) ved professor og dekanus John P. Kabudi. Det går ut på støtte til undervisning og forskning i internasjonal miljørett og klimarett, med særlig fokus på spørsmål knyttet til REDD-mekanismen i det internasjonale klimaregimet (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation in Developing Countries) og gjennomføringen i Tanzania.

Aktivitetene i 2011 var følgende:

- Februar: forelesninger ved UDSL i internasjonal miljø- og klimarett v/Hans Chr. Bugge,
- September: besøk i Oslo av professor John P. Kabudi og lektor Kennedy Gastorn. De ga flere forelesninger for Naturressursgruppen m.fl., dels også for studenter og med ekstern deltagelse.
- November/desember: Forelesninger og faglige diskusjoner ved en samling av lektorer mv. i miljørett i Tanzania, avholdt i Arusha, med ca. 25 deltagere. Den ga innføring i internasjonal miljø- og klimarett og menneskerettigheter med særlig relevans for REDD. Hans Chr. Bugge og Ingunn Ikdahl foreleste og diskuterte mulige publikasjoner fra prosjektet.

III Annet.

Ved årsskiftet 2010-2011 kom Forskningsrådet med en ny utlysningrunde for Sentre for fremragende forskning, SFF. Oppfordret av fakultetsledelsen la gruppen i løpet av våren betydelig arbeid i en søknad: *Center for Natural Resources Law in Oslo (CENARiO)*. Arbeidet ble koordinert av Endre Stavang, og omfattet blant annet flere workshops med (mulige) internasjonale partnere. En (ikke spesielt lovende) vurdering av eksterne eksperter forelå i november. En avgjørelse er varslet på forsommeren 2012.

Forberedelser startet til en internasjonal miljørettskonferanse "*Rule of Law for Nature*" i Oslo i mai 2012. Ved fristens utløp 1. november var det kommet inn 140 forslag til foredrag (abstracts). Hans Chr. Bugge, Christina Voigt og Froukje Platjouw er styringsgruppe, med administrativ hjelp av Henrik Heussche. Endelig program forelå og ble sendt ut i januar 2012.

Gjennom høstsemesteret hadde gruppen besøk av professor *Tauhidur Rahmann*, University of Arizona, USA. Han ga en forelesningsserie i "*Law and Economics of the Environment*" og deltok aktivt på gruppens seminarer m.v. Herunder bidro han særlig på workshopene med utenlandske partnere i prosjektene "*Adapting to Climate Change*" og "*Producer Responsibility*". I tillegg initierte han et videre forskningssamarbeid med Endre Stavang.

IV. Seminarer/konferanser m.v. arrangert av Naturressursgruppen med ekstern deltagelse.

2. mars: Gjesteforelesning: *US Climate and Energy policy and law - an update*
Professor Lawrence Watters, USA.

11. mars: Gjesteforelesning: *Using Law to Halt the Ecocide of our Planet*
Miljørettsjurist og aktivist Polly Higgins.

31. mars: Seminar: *Consistency in Environmental Law*

Professor dr. Gerd Winter, Universitat Bremen, professor Jonas Ebbesson, Stockholms Universitet og professor Richard Macrory, University College London, m.fl.

8. april: Leseseminar: *Klimatilpassing gjennom arealforvaltning*. Eivind Junker.

13. september: Midtveisevaluering: *Ingrid Wang Andersens doktorgradsprosjekt om gjennomforingen av EUs rammedirektiv for vannforvaltning i norsk rett*.

22. september: Gjesteforelesning: *Implementation of International Environmental Law in an African Context*

Professor John Pala Kabudi, University of Dar es Salaam (UDSM) School of Law.

23. september: Seminar: *Implementation of REDD with special focus on Tanzania*

- Førsteamanuensis Christina Voigt: "Ecological and human rights safeguards in REDD".

- Professor John Pala Kabudi, University of Dar es Saalam (UDSM): "The Land Tenure and Forest Management in Tanzania: the challenge of REDD".

12. oktober: Gjesteforelesning: *The ecosystem approach and other new approaches in coastal management*, Professor David Grinlinton, University of Auckland, New Zealand.

14. oktober: Heldagsseminar: *Legal implications of climate change adaptation in land use planning*

Heldagsseminar med internasjonale partnere og andre eksterne i prosjektet "Adapting to climate change through land use planning and nature management".

14. november: Heldagsseminar: *Fast eiendoms grenser og registreringssystemer*, med eksterne og interne forelesere.

1. desember: Boklansering i samarbeid med Forskergruppen for rett, samfunn og historisk endring: *Kirsti Strøm Bull: Kystfisket i Finnmark - en rettshistorie*

14. desember: Midtveisevaluering: *Eivind Junkers doktorgradsprosjekt "Klimatilpassing i arealplanlegging etter plan- og bygningsloven"*.

V. Interne seminarer/fredagslunsjer

28. februar: *The "Deepwater Horizon" disaster. Legal issues*, Professor Lawrence Watters, USA.
4. mars: *Indigenous Peoples - Recent Developments From Climate Change To Human Rights*, Professor Lawrence Watters, USA
18. mars: *Endret bruk av beite - noen juridiske utfordringer*, Katrine Broch Hauge.
25. mars: *Utviklingen av jordsalgslovgivningen i Finnmark*, Kirsti Strøm Bull.
29. april: *Håndtering av støy- og lokal luftforurensning*, vit. ass. Ole Christoffer Ellingsen
6. mai: *Aktuelle temaer fra "friluftslivets rett"*: Marianne Reusch
13. mai: *Karakteren av fiskerettigheter i saltoann*, Geir Stenseth, Høgskolen i Lillehammer
20. mai: *Privatrettslige aspekter knyttet til rørtransport av CO₂*, vit. ass. André Lamark Ueland
27. mai: *How should we construct a national indicator for climate change?*
Mads Greaker, Statistisk sentralbyrå.
10. juni: *Alternativ tvisteløsning i miljøkonflikter*: Sverre Blandhol
17. juni: Fellesmøte med Folkerettsgruppen: *Common but differentiated responsibility and the state of the UNFCCC climate negotiations*, Christina Voigt
9. september: *Grunnrentebeskatning i vannkraft- og petroleumssektoren*, Merete Kristensen
16. september: *Environmental Federalism, Regulatory Capture, and the Provision of Safe Drinking Water*, Professor Tauhidur Rahman, University of Arizona
21. september: *The Concept and Nature of Property Rights in Land in Tanzania*
Dr. Gastorn Kennedy, University of Dar es Salaam
30. september: *Sustainable development indicators in the context of the precautionary principle*, Iulie Aslaksen, Statistisk sentralbyrå

7. oktober: *Gjerderett i beitesammenheng*, vit. ass. Heidi Anita Skjærvik

21. oktober: *Klimaendring - erstatning for naturskade*, vit. ass. Øystein Block

4. november: *Orvl. § 5 - Analyse av salgsværdiprinsippet*, vit. ass. Anna Føllesdal

18. november: *Funn fra NFR-prosjektet Biofuel and Human Rights Assessing biofuel plantations in Brazil, Indonesia and Tanzania Applying a Human Rights Impact Assessment*
Hans Morten Haugen, Diakonhjemmet Høgskole.

2. desember: *Tema fra prosjektet Konsistens i miljøretten*, Froukje Maria Platjouw

16. desember: *Aktuelle forskningsoppgaver innenfor energiretten*, Knut Kaasen og Ivar Alvik

VI. Gruppens medlemmer pr. 15.2. 2012

Faste vitenskapelige ansatte:

Professor Hans Christian Bugge, leder

Professor Inge Lorange Backer

Professor Kirsti Strøm Bull

Professor Ulf Hammer

Professor Endre Stavang

Professor emeritus Erling Eide

Professor emeritus Thor Falkanger

Førsteamanuensis Christina Voigt

Amanuensis Gert-Fredrik Malt

Midlertidig vitenskapelig ansatte:

Stipendiat Ingrid Wang Andersen

Stipendiat Katrine Broch Hauge

Stipendiat Eivind Junker

Stipendiat Hanne Sofie Logstein

Stipendiat Eléonore Maitre

Stipendiat Jon Christian Nordrum

Stipendiat Froukje Maria Platjouw

Stipendiat Nikolai Kristoffersen Winge

Vit.ass. Øystein Block

Vit.ass. Anna Føllesdal

Vit.ass. Heidi Anita Skjærvik
Vit.ass. Constance Straume Haugland

"Tilknyttet"

Professor Ole Kristian Fauchald
Professor Beate Sjøfjell
Professor Geir Stenseth, Høgskolen i Lillehammer
Post doc Ingunn Ikdahl
Karen Eg Taraldrud, UMB
Stipendiat Steinar Taubøll, UMB

VII. Administrasjon

Nordisk Institutt for Sjørett er vertsinstittutt for Naturressursgruppen, og gruppen rapporterer til instituttets bestyrer professor *Trine-Lise Wilhelmsen*. *Henrik Valderhaug Heussche* er gruppens faste medarbeider med praktisk ansvar for prosjektoppfølgning, arrangementer, gjester, m.m. Også kontorsjef *Kari Marie Pound Davies* arbeider mye for gruppen. *Kirsti Aarseth* hjelper oss med hjemmesiden mm.
